

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

53-2

BRNO 2012

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 53
Volume 53

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady Head of editorial board	Pavel Kouřil
Redakční rada	Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski, Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik
Odpovědný redaktor Editor in chief	Petr Škrdla
Výkonná redakce Assistant Editors	Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela
Technická redakce, sazba Executive Editors, Typography	Alice Del Maschio
Software Software	Adobe InDesign CS5
Fotografie na obálce Cover Photography	Mikulčice-Valy. Věderko nalezené v jednom z říčních ramen (viz obr. 5. na str. 28)
Adresa redakce Address	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Královopolská 147 612 00 Brno IČ: 68081758 E-mail: pv@arub.cz Internet: http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html
Tisk Print	Azu design s.r.o. Bayerova 805/40 602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

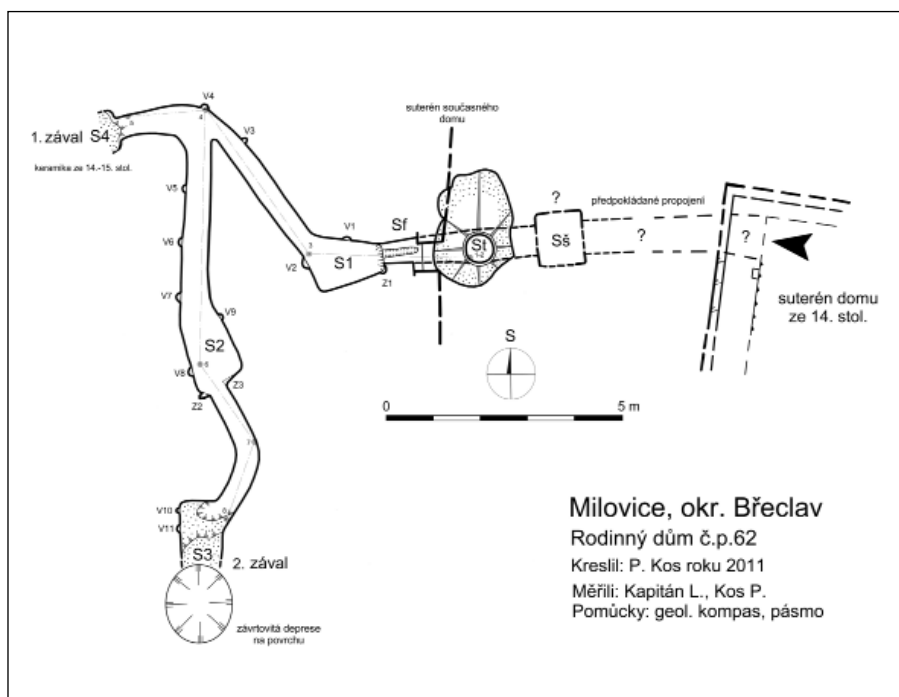
Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2012

Náklad 400 ks

Časopis je na seznamu neinpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2012 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

Obr. 52. Milovice (okr. Břeclav). Plán podzemních chodeb a středověkého suterénu pod domem č. p. 62.

Abb. 52. Milovice (Bez. Břeclav). Plan der unterirdischen Gänge und der mittelalterlichen Keller unter dem Haus Nummer 62.

v Mikulově. Nové úpravy zastihly ve východní a severní části suterénu domu středověká a pravěká souvrství a odkryly také okraj větší zemnice s pozůstatky základů nadzemních trámových konstrukcí. Z výplně zahloubeného objektu a okolních vrstev byla získána poměrně početná kolekce keramiky z období 13.–15. století. Keramika z pozdního středověku pochází rovněž z koncových závalů lochu, čímž je evidentně datováno jeho zánikové stádium. Díky půdorysným dispozicím chodeb a suterénu středověké usedlosti nelze vyloučit, že dokumentované středověké situace spolu souvisí.

Petr Kos

Resumé

Milovice (Bez. Břeclav), Intravilan, Haus Nr. 62, Parz. Nr. 64. Mittelalter. Grubenhau, Erdstall. Rettungsgrabung.

MISTŘICE (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Hlubočky. Tesák. Vrcholný středověk. Ojedinělý nález.

Při detektorovém průzkumu okraje lesa pod kótou Hlubočky, přibližně 1,8 km jihovýchodně od areálu místního zemědělského družstva, byl objeven Petrem Švehlou tesák (obr. 53). Tesák byl předán archeologickému oddělení Slovákého muzea v Uherském Hradišti.

Tesák o celkové dochované délce 885 mm je vybaven 702 mm dlouhou neprofilovanou čepelí s hrotem původně situovaným v ose zbraně, jejíž maximální šířka dosahuje 57 mm. Na lomu čepel dosahuje její šířka 12 mm. Směrem ke hrotu se tloušťka čepel plynule snižuje z 5 na 2 mm. Na čepel navazuje oboustranně odsazený

řap o délce 183 mm, jehož šířka je po celou délku téměř konstantní a dosahuje 32 mm. Jeho tloušťka se však směrem k hlavici plynule snižuje ze 6 na 4 mm. Řap je vybaven jen nepatrným náznakem lícniho prožlabení, do něhož jsou situovány tři drobné otvory pro nýty přichycující původně obložení rukojeti o průměru 5 mm. Svrchní část řapu je vytažena do krátkého trnu na který je nanýtována bloková vrstvená hlavice o délce 25–38 mm, jejíž šířka se jednostranně rozšiřuje z 37 na 59 mm. Tloušťka hlavice je konstantní a dosahuje 25 mm. Na čepeli je navlečena také záštita o maximálním rozpětí ramen 120 mm, jež je vyrobena ze železné tyčinky přibližně obdélného průřezu. Ramena záštity jsou ukončena roztepáním jejich konce do zhruba půlkruhových plošek. Šířka záštity kolísá mezi 5–9 mm, přičemž její tloušťka dosahuje až 19 mm. Nad záštitou je do řapu zbraně nanýtován kuželovitý záštitný trn o délce 56 mm, jehož průměr se zvětšuje od spodní báze z 10 na 21 mm. Celková váha zbraně po konzervaci dosahuje 966 g. Čistě orientačně, vzhledem na torzovitost čepel, bylo měřeno i těžiště zbraně, které bylo naměřeno zhruba ve vzdálenosti 79 mm od záštity.

Tesák lze díky použití specifického typu záštity přiřadit k tesákům s tzv. člunkovitou záštitou, kterých máme prozatím podchyceno zhruba 30 kusů z území Evropy (Žákovský 2012). Známe je z území dnešního Polska (např. Głosek 1992; Marek 2004; 2006; 2008), Litvy (Bochan 1997), Slovenska (Čepela 2010) i Německa (Bohlmann 1936). Z území České republiky uvedme alespoň dosud šířeji publikované nálezy z Janoslavic (Michna 1997; Žákovský 2012), Mstěnic (Nekuda 1985, 141; Nekuda 2007; Nekuda, Ustohal 2003; Žákovský 2012), Vracova (Nekuda 1985, 141; Žákovský 2012) a Nového Města na Moravě (Žákovský 2008; 2012).

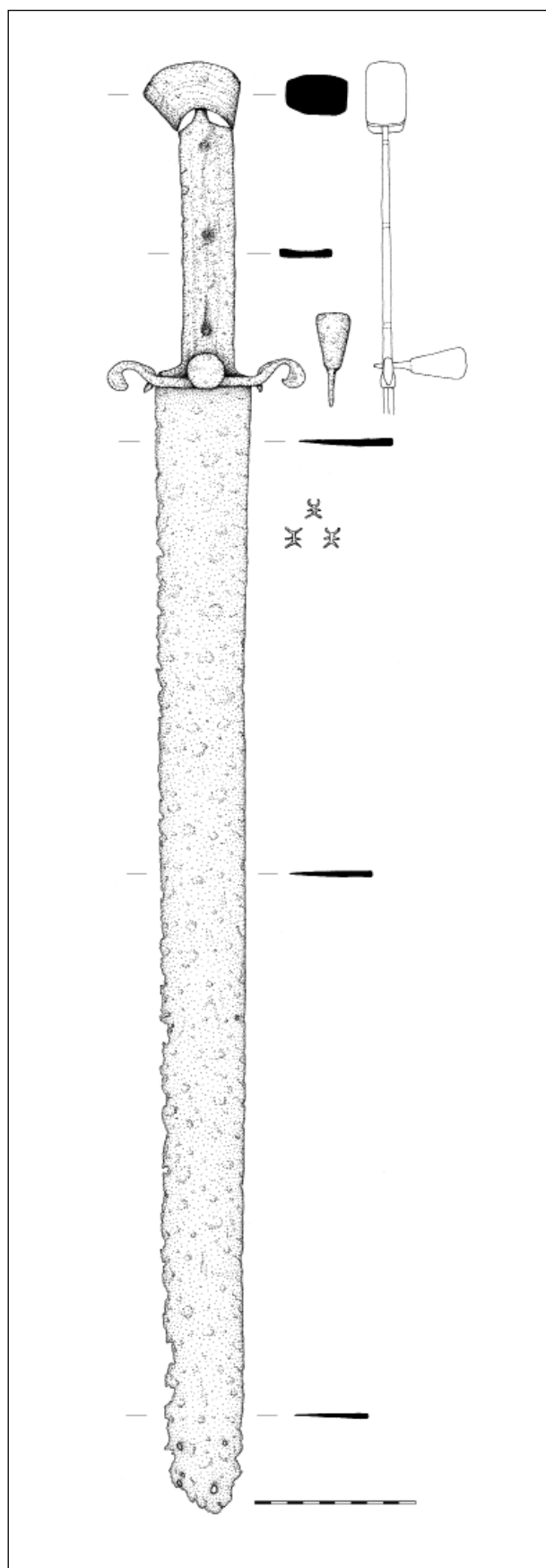
Na tesáku se poměrně vzácně dochoval i záštitný trn v podobě komolého kužele, který má své jisté analogie na tesácích z Nového Města na Moravě a Rozhraní u Klatov (Žákovský 2011, 141–143). Obdobného tvaru jsou i nálevkovité trny z řady tesáků z českých a moravských sbírek (např. Žákovský 2008; 2011). Dalším konstrukčním prvkem je masivní bloková hlavice, na které jsou velmi patrné známky po vrstvení materiálu. Tato konstrukční varianta i tvar hlavice patří k jedněm z vůbec nejpoužívanějších hlavic na středověkých tesácích a nehodí se moc k bližšímu chronologickému zařazení studované zbraně (např. Žákovský, Hošek, Bárta 2012). K bližší dataci nelze použít ani fakt, že se na ploše čepele studovaného tesáku setkáváme se třemi značkami, raženými identickým razídkem. Je opět typické, že jsou značky raženy pouze na rubové ploše čepele (např. Žákovský, Hošek, Bárta 2012).

K přesnější dataci tak lze využít jen tvar záštity. Ten patří k těm nejjednodušším tvarům a konstrukčním variantám daného typu záštit, které jsou klasifikovány jako záštity varianty 4a (Žákovský 2012). Záštity daného typu se obecně vyznačují poměrnou jednoduchostí, přičemž jejich ramena a v mnoha případech i vlastní těla byla vyrobena ze železné tyčinky obdélného či čtvercového průřezu s prostým ukončením ramen bez profilace či jen s jednoduchým roztepáním jejich konců do plošek. Záštitou varianty 4a je vybaven téměř kompletně dochovaný nelokalizovaný tesák ze sbírek Východočeského muzea v Pardubicích (Žákovský 2012). V některých případech mohou být konce ramen zdobeny rytými obvodovými liniemi, jak můžeme pozorovat např. na soliterně nalezené člunkovité záštitě ze Stareho Drawska (Janocha 1998, 79). Obecně lze pak záštity typu 4, tedy člunkovité záštity, a tím pádem i záštity varianty 4a, datovat do průběhu 40. let a celé 2. poloviny 15. století. Dříve byly sice tesáky se studovaným typem záštit na základě Wagnerovy interpretace jednoho výjevu ze známého díla „Bellifortis“ datovány již do počátku 15. století (Wagner, Drobná, Durdík 1956, část I, tab. 33), ale toto časné datování můžeme prozatím odmítnout (Žákovský 2012).

Miroslav Vaškovič, Petr Žákovský

Literatura

- Bohlmann, R. 1936:** Über Jagd-, Schwein- und Landsknechtsschwerter. *Zeitschrift für historische Waffenkunde IV, Neue Folge V*, 117–121.
- Bochan, J. 1997:** Klinkovaja zbroja u vjalikim Knjastvě Litouskim u drugoj palově XIV – kancy XVI st. *Gis-taryčna-Archealagičny Zbornik XI*. Minsk: Vydavetstvo Belaruskaya Navuka, 51–70.
- Čepela, V. 2010:** Tri stredoveké chladné zbrane v zbierkach SNM-Múzea Červený Kameň. *Vojenská história XIV*, 75–87.
- Głosek, M. 1992:** Interesujący zabytek broni białej z Poręby Wielkiej. *Rocznik Sadecki XX*, 35–40.

Obr. 53. Mistřice. Vrcholně středověký tesák. Kresba P. Žákovský.

Abb. 53. Mistřice. Hochmittelalterliche Fang. Zeichnung P. Žákovský.

Nowy Sącz: Polskie Towarzystwo Historyczne i prezydent miasta Nowego Sącza.

Janocha, H. 1998: Gród i zamek w Starym Drawsku (Drahimiu) gmina Czaplinek – walory obronne i uzbrojenie załogi w oparciu o wyniki badań archeologicznych. *Koszalińskie zeszyty muzealne* 22, 69–132.

Marek, L. 2004: Przyneczek do poznania broni białej wrocławskiej piechoty z XIV–XVI wieku. In: J. Piekalski, K. Wachowski (eds.): *Wrocław na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych. Materialne przejawy życia codziennego*, 41–56. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski.

Marek, L. 2006: Średniowieczne i nowożytné kordy ze Śląska. *Acta Militaria Mediaevalia* II, 189–206.

Marek, L. 2008: *Broń biała na Śląsku. XIV–XVI wiek*. Wrocław: Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Michna, P. 1997: Tesák z Janoslavice na Šumpersku. Příspěvek k poznání jednoho druhu archeologických nálezů. In: R. Nekuda, J. Unger (eds.): *Z pravěku do středověku. Sborník k 70. narozeninám Vladimíra Nekudy*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, Moravské zemské muzeum, 259–266.

Nekuda, R. 2007: Chladné a palné zbraně ze Mstěnic jako doklad agresivity středověku. *Živá archeologie* 8, 55–60.

Nekuda, R., Ustohal, V. 2003: Militária ze Mstěnic. In: V. Hašek, R. Nekuda, J. Unger (eds.): *Ve službách archeologie IV. Sborník k 75. narozeninám prof. PhDr. Vladimíra Nekudy, DrSc.* Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Archeologický ústav SAV Nitra, Geodrill Brno a Gepek Brno, 223–228.

Nekuda, V. 1985: *Mstěnice. Zaniklá středověká ves I. Hrádek – tvrz – dvůr – předsunutá opevnění*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost.

Wagner, E., Drobná, Z., Durdík, J. 1956: *Kroje, zbroj a zbraně doby předhusitské a husitské*. Praha: Naše vojsko.

Žákovský, P. 2008: Tesáky ze sbírek Státního hradu Zvíkova. In: T. Durdík (ed.): *Castellologica Bohemica* 11. Praha: Archeologický ústav AV ČR, Praha a Společnost přátel starožitností, 461–472.

Žákovský, P. 2011: Středověké a raně novověké chladné zbraně ze sbírek Městského muzea v Moravském Krumlově. In: Z. Měřínský (ed.): *Hrad jako technický problém. Technologie a formy výstavby středověkých opevněných sídel. Archaeologia mediaevalis Moravia et Silesiana* II/2010. Brno: Masarykova univerzita, 127–188.

Žákovský, P. 2012: Tesáky s člunkovitými záštitami a jejich postavení ve vývoji chladných zbraní. *Archaeologia historica* 37, v tisku.

Žákovský, P., Hošek, J., Bárta, P. 2012: Dussacks with broad blades and the probable method of their manufacturing. In: L. Marek (ed.): *Weapons Bring Peace? Warfare in Medieval and Early Modern Europe*. Wrocław, v tisku.

Resumé

Mistřice (Bez. Uh. Hradiště). Hochmittelalter. Fang. Einzigartigen Befund.

MLADOŇOVICE (K. Ú. MLADOŇOVICE NA MORAVĚ, OKR. TŘEBÍČ)

„Horní polodíly“. Raný středověk (11.–12. století). Sídliště. Povrchový průzkum.

Při systematickém povrchovém průzkumu povodí říčky Bihanky bylo objeveno nové raně středověké sídliště. Lokalita se nachází zhruba 2,2 km jihovýchodně od centra obce, po pravé straně silnice z Dobré Vody do Hornic (48°59'37.70"N, 15°39'43.54"E, WGS 84; obr. 54:1). Situována je na okraji rozlehlé terasy, která se pak prudce zvažává do údolí meandrující Bihanky. Nadmořská výška zde kolísá mezi 436 až 438 m. Podloží je v místě sídliště tvořeno rulami a granulity (Houzar 1997, 28). Vzdálenost od vodního zdroje je zhruba 160 m.

Povrchovým průzkumem byl zjištěn jeden výrazně narušený objekt, obsahující množství archeologického materiálu. Další artefakty byly nalezeny i v širším okolí, kde se však již nevyskytovaly žádné půdní příznaky indikující přítomnost zahloubených objektů. Získán byl početný soubor tuhé keramiky, pocházející především ze zásobnic a hrncovitých nádob. Sídliště můžeme na základě tvaru okrajů či výzdoby nádob, pro niž jsou charakteristické vlnice a různé čokovité záseky uspořádané do řad, rámcově datovat do 11. až 12. století.

Z hlediska kontinuity osídlení nebylo v této poloze prozatím doloženo sídliště jiné kultury. Pochází odtud však několik ojedinělých nálezů z neolitu či eneolitu. Jedná se o sekerku s asymetricky vybroušeným ostřím ze zelené břidlice, kterou v této trati neležel L. Meduna (Koštuřík et al. 1986, 215) a jádérko z rohovce typu KL II, které zde společně s několika atypickými tuhovými střepy našel M. Vokáč (Vokáč, ústní sdělení).

Z katastru obce Mladoňovice jsou známa mladohradištní sídliště také v tratích „Sedliště“ (obr. 54:3) a „U Gotharda“ (obr. 54:2; Meduna 1963, 80; Bláha 1968 II, 101; Koštuřík et al. 1986, 215; Poláček 1991, 60, 66; Poláček 1993, 114; Měřínský 1997, 175–176; Nekuda 2006, 55, 68). Na ostrožně naproti popisovanému sídlišti, v trati „Turecký kopec“ (katastr obce Hornice), bylo L. Medunou objeveno výšinné opevněné sídliště, jehož osídlení se klade již do 10. století (obr. 54:4; Bláha 1968, II 56; Bláha 1977, 46; Koštuřík 1968, 189). Nově objevené sídliště je tak dalším dokladem hustého slovanského osídlení v mikroregionu povodí říčky Bihanky.

Jaroslav Bartík

Literatura

Bláha, J. 1968: *Vývoj osídlení jihozápadní Moravy do doby husitské se zvláštním zřetelem k osídlení stře-*